

Onderwerp:	Informatieve notitie betreffende de gevolgen van het Geitenmoratorium
Soort:	Informatieve notitie
Opsteller:	P.M.H. van Mil
Portefeuillehouder:	A.A.H. Swinkels
Zaaknummer:	SOM/2018/008099
Documentnummer:	SOM/2018/008132
Datum:	9 januari 2019 (voorkennisgeving aangenomen d.d. 6-2-2019 door commissie Ruimte)

1. Samenvatting

In juni 2017 en in oktober 2018 zijn de onderzoeken Veehouderij en Gezondheid Omwonenden (VGO 2 en 3) naar buiten gebracht. Deze rapporten tonen gezondheidsrisico's aan bij omwonenden van geitenhouderijen in een straal van 500 meter tot 2 km. Naar aanleiding van het VGO 2 heeft de provincie op 7 juli 2017 een moratorium afgekondigd, op basis waarvan geen nieuwe geitenhouderijen mogen worden gevestigd én de gebouwen van bestaande geitenhouderijen niet meer mogen worden uitgebreid. Op basis van het VGO 3 onderzoek is het moratorium van kracht gebleven.

Het geitenmoratorium betreft een rechtstreeks werkende regel in de Verordening ruimte, namelijk: "*Een toename van de bestaande oppervlakte dierenverblijf voor geitenhouderijen door het oprichten van gebouwen of door het in gebruik nemen van gebouwen voor het houden van geiten is niet toegestaan*".

Specifiek voor de Somerense situatie hebben we te maken met 1 geitenhouderij die vanwege de omvang valt onder het Activiteitenbesluit. Een kleine toename van extra geiten is mogelijk op deze locatie, gezien vanuit de dierwelzijnseisen in de combinatie met het geitenmoratorium. De extra geiten moeten namelijk in de huidige geitenstallen gehuisvest kunnen worden.

Bij ruimtelijke besluiten (bestemmingsplan of omgevingsvergunning voor afwijkend gebruik) moet rekening gehouden worden met de omgekeerde werking. Zolang het geitenmoratorium van kracht is, is het advies om binnen de straal van 2 km rondom de geitenhouderij:

- Geen woningbouwontwikkelingen toe te staan dichtbij de geitenhouderij dan in de huidige situatie al het geval is;
- Voor de ontwikkeling van gevoelige groepen / objecten, te weten kinderen, kwetsbare mensen en ouderen maatwerk toe te passen door het in kaart brengen van de gezondheidslast (risico op longontsteking). Op basis hiervan kan beoordeeld worden of de gezondheidslast door deze ontwikkeling significant toeneemt. Bij een toename is het voorstel om in overleg met de GGD te komen tot een juist advies over de ontwikkeling. Bij een gelijkblijvende of afnemende gezondheidslast is het advies om wel medewerking te verlenen aan de ontwikkeling. Dit scenario kan zich zeker voordoen (als voorbeeld: bij een kinder- of gastouderopvang, aangezien de meeste kinderen ook wonen binnen een straal van 2 km van de opvanglocatie). Het "tegenhouden" van een

gastouder is lastig, aangezien deze vaak rechtstreeks binnen het bestemmingsplan passen als "aan huis gebonden beroep";

- Bij ontwikkelingen voor "grote" woningbouwlocaties ook de gezondheidslast in kaart te brengen, zodat bepaald kan worden of als gevolg van deze ontwikkeling het percentage longontstekingen toeneemt. Het betreffen in dit kader wel grootschalige ontwikkelingen waar de procedure voor het bestemmingsplan nog doorlopen moeten worden. Woningbouwontwikkelingen die met een vergunning rechtstreeks passend zijn in het bestemmingsplan, zijn op basis van de huidige onderzoeken niet tegen te houden.

2. Inleiding

Met deze notitie kunt u kennis nemen van het VGO 2 en VGO 3 rapport, het geitenmoratorium van Brabant, de memo Verordening Ruimte Noord-Brabant en geitenhouderijen én de uitwerking hiervan.

3. Informatie

Veehouderij en Gezondheid Omwonenden (hoofdrapport VGO), VGO 2 en VGO 3

In de periode 2009-2013 is het onderzoek Veehouderij en Gezondheid Omwonenden (VGO) uitgevoerd. De resultaten van dit onderzoek zijn op 7 juli 2016 gepubliceerd (hoofdrapport VGO). Dit rapport is aan u en uw raad voorgelegd in maart / april 2017 (zaaknummer 2016/33519). Gegevens van 110.000 patiënten, die ingeschreven stonden bij 27 huisartsenparktijken in het VGO-onderzoeksgebied, zijn hiervoor geanalyseerd. Op 16 juni 2017 is een aanvullend VGO-rapport (VGO 2) gepubliceerd inclusief een brief van de bewindslieden aan de Tweede Kamer. De bewindslieden geven aan de verhoogde ziektedruk rond geitenhouderijen een zorgelijk signaal te vinden. Het Rijk wil echter nog geen maatregelen op bedrijfsniveau nemen, omdat de bronoorzaak van de ziektedruk onbekend is en men hiernaar eerst vervolgonderzoek wil gaan doen. Wel geeft het Rijk aan "het belangrijk te vinden dat het bevoegde gezag rekening houdt met de zorgelijke signalen bij besluiten op het gebied van ruimtelijke ordening en bij besluiten over het verlenen van omgevingsvergunningen".

In het aanvullend VGO-onderzoek zijn de onderzoeksresultaten statistisch uitvoeriger geanalyseerd. Onder andere is onderzocht of er in de jaren 2009-2013 een verband bestond tussen de woonafstand tot geitenhouderijen en het risico op longontsteking. Per 100.000 patiënten werd door de huisarts bij 1,65% longontsteking geconstateerd. Gemiddeld over deze onderzoeksjaren laten de aanvullende analyses een 29% verhoogde kans op longontsteking zien voor mensen die rondom een individuele geitenhouderij wonen, tot een afstand van 1,5 – 2 km (dit is vergeleken met bewoners zonder een geitenhouderij binnen deze afstand van de woning). Uit het onderzoek volgt dat het risico op longontsteking rond een geitenhouderij bijna drie keer groter is dan het risico op longontsteking tot een afstand van ca. 1 km rond een pluimveehouderij. Het aantal extra gevallen van longontsteking in het onderzoeksgebied dat kan worden toegeschreven aan de aanwezigheid van geitenhouderijen is gemiddeld over de jaren 2009-2013 ongeveer 89 patiënten per 100.000 mensen per jaar. Voor Someren zou dit naar verhouding neerkomen op 17 mensen per jaar.) Dit komt neer op ongeveer 5,4% extra patiënten. Het cumulatieve effect is in de aanvullende analyses (VGO 2), net zoals in het hoofdrapport VGO, niet bepaald. Wel wordt gesteld dat voor elke extra geitenhouderij het risico verder toeneemt. Het is aannemelijk dat dit ook geldt voor uitbreidingen in aantallen dieren van bestaande geitenhouderijen. De oorzaak van deze verhoogde kans op longontstekingen rondom geitenhouderijen kan door de onderzoekers niet worden aangegeven. Het gevolg is dat het nemen van effectieve bedrijfsgerichte maatregelen nu nog niet mogelijk is.

Op 22 oktober 2018 is het onderzoek Veehouderij en Gezondheid Omwonenden III (Longontsteking in de nabijheid van geiten- en pluimveehouderijen; actualisering van gegevens uit huisartspraktijken 2014-2016), VGO 3 gepubliceerd inclusief een brief van de bewindslieden aan de Tweede Kamer. Aan de onderzoeksinstanties is opgedragen om de analyses uit de eerdere VGO onderzoeken te herhalen voor een recentere periode. Doel van deze actualisering is om na te gaan of de associatie tussen het wonen in de nabijheid van geiten- en pluimveehouderijen en het voorkomen van longontsteking nog steeds kan worden aangetoond voor de jaren 2014 t/m 2016.

In de jaren 2014-2016 wordt dezelfde verhoging van het aantal longontstekingen geconstateerd bij omwonenden van geitenhouderijen als in de jaren ervoor. Een vergelijking tussen het VGO studiegebied en controlegebieden in het land, met minder/geen geitenhouderijen in de omgeving laat zien dat er in het studiegebied statistisch significant vaker longontsteking wordt gediagnosticeerd door huisartsen. Het aantal gevallen van longontsteking is in het studiegebied jaarlijks gemiddeld circa 50% hoger. In het onderzoek is een duidelijke associatie gevonden tussen de afstand van een geitenhouderij tot het woonadres. Deze associatie is in alle toegepaste analysemethoden aangetoond en daarmee is deze gevonden associatie robuust en niet sterk afhankelijk van de gedane aannames in de verschillende analysemethoden. De associatie is vooral sterk naarmate de afstand tussen woning en geitenhouderij kleiner is; bij één van analysemethoden is deze tot (minstens) 2000 meter afstand statistisch significant, bij twee andere tot 500 meter afstand. De resultaten van de associatie tussen longontsteking en geitenhouderijen worden nauwelijks beïnvloed door de aanwezigheid van andere typen veehouderij in de omgeving. De associatie met longontsteking wordt in nagenoeg even grote mate gevonden voor beide grootste risicogroepen, te weten ouderen en kinderen.

Het herhaalde resultaat maakt de associatie tussen longontsteking en de nabijheid van geitenhouderijen consistent en vraagt daarom om nader onderzoek dat dieper ingaat op de mogelijke causaliteit. Meer zicht op causaliteit is van belang voor de volksgezondheid in het gebied. Het gaat immers om circa 130 vermijdbare gevallen van longontsteking per 100.000 omwonenden per jaar.

Noot: Het VGO onderzoek is uitgevoerd voor geitenhouderijen met meer dan 50 geiten op het bedrijf, vanaf dit aantal wordt gesproken over het bedrijfsmatig houden van geiten.

Moratorium 7 juli 2017

Naar aanleiding van het aanvullend VGO-rapport heeft de Stuurgroep Dynamisch Platteland (SDP) Gedeputeerde Staten (GS) en Provinciale Staten (PS) van Noord-Brabant verzocht om het uitbreiden van geitenhouderijen en het omschakelen naar geitenhouderijen tegen te gaan. Tijdens de behandeling van de Verordening ruimte op 7 juli 2017 in PS is naar aanleiding van de brief van de SDP een amendement ingediend. Dit kreeg unanieme politieke steun, waarmee het moratorium geitenhouderij een feit was.

Het geitenmoratorium betreft een rechtstreeks werkende regel in de Verordening ruimte, namelijk: "*Een toename van de bestaande oppervlakte dierenverblijf voor geitenhouderijen door het oprichten van gebouwen of door het in gebruik nemen van gebouwen voor het houden van geiten is niet toegestaan*".

Het moratorium is een voorzorgsmaatregel met het oog op de volksgezondheid en verwerkt in de Verordening ruimte Noord-Brabant. Opname in de verordening was nodig omdat:

- Een wettelijk toetsingskader niet beschikbaar is en het endotoxine toetsingskader 1.0 voor pluimvee- en varkenshouderijen niet toepasbaar is bij de geitenhouderij;

- Bedrijfsgerichte maatregelen die het risico op longontsteking beperken nu nog niet mogelijk zijn;
- Een duidelijk kader ontbreekt waarmee bij de vergunningverlening aan de gezondheid van omwonenden voldoende bescherming kan worden geboden, waardoor het risico bestaat dat de gezondheidsrisico's voor omwonenden toenemen;
- Voorkomen moet worden (voorzorgsprincipe) dat (nieuwe) knelpunten ontstaan vanwege de volksgezondheid rond geitenhouderijen, die mogelijk later met veel inspanning en kosten moeten worden weggenomen.

Het geitenmoratorium is in beginsel van tijdelijke aard. De resultaten van vervolgonderzoeken moeten uitwijzen of de sector zich weer op een verantwoorde wijze kan ontwikkelen. In het Provinciale Beleidsoverleg Agrarische Ontwikkeling zijn de onderzoeksresultaten van VGO 3 besproken in relatie tot het Moratorium van juli 2017. Dit heeft ertoe geleid dat het moratorium in stand is gebleven, met toevoeging van een gedragslijn. Deze gedragslijn geeft een nadere duiding op welke wijze uitzondering van de Verordening ruimte kan worden gevraagd.

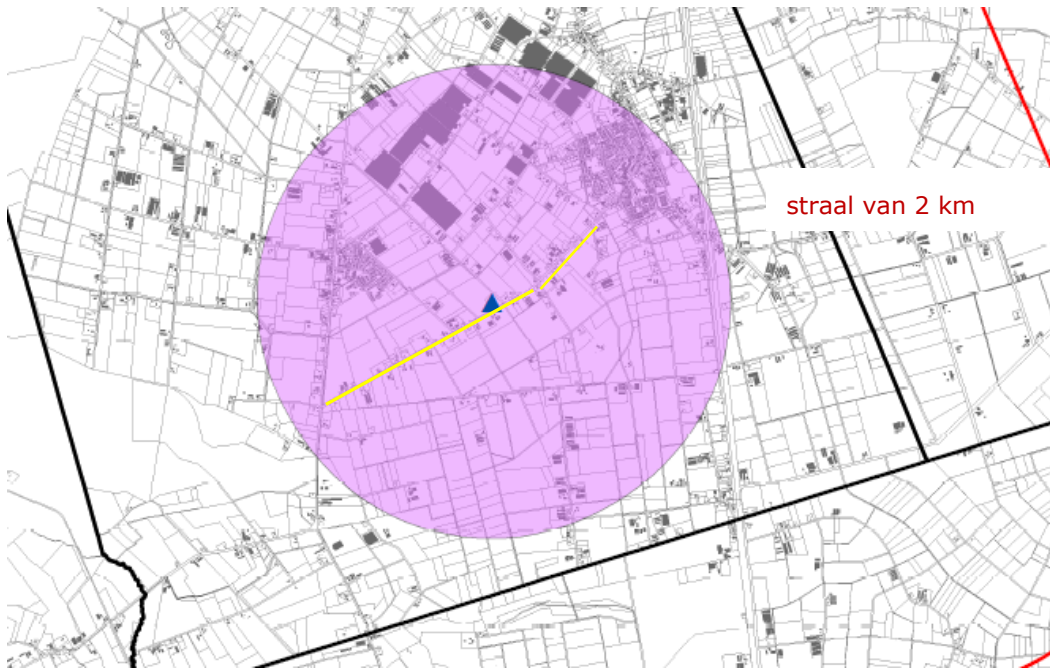
Ook nu weer moet uit vervolgonderzoek blijken of effectieve bedrijfsgerichte maatregelen mogelijk zijn en daarmee het risico op longontsteking kan worden verlaagd. Zodra nieuwe onderzoeksresultaten beschikbaar zijn, worden PS geïnformeerd en kunnen zij het moratorium heroverwegen.

Specifieke situatie Someren met betrekking tot geitenhouderijen

Voordat inhoudelijk wordt ingegaan op de gevolgen van het geitenmoratorium en het advies aan u hierover, is het belangrijk om eerst de Somerense situatie in beeld te hebben.

In Someren hebben we 1 (bedrijfsmatige) geitenhouderij aan de Nieuwendijk 114. Op deze locatie is de geitenhouderij gevestigd als ook de bedrijfswoning en een gastouder (voor maximaal 6 kinderen). De laatste wijziging op het gebied van de milieuvergunning dateert van mei 2012. De inrichting valt van rechtswege onder het Activiteitenbesluit, met toestemming voor het houden van 576 geiten ouder dan 1 jaar.

Zoals uit het VGO 2 en 3 onderzoek blijkt, zijn er gezondheidsrisico's tot een afstand van 500 meter dan wel 2 km vanaf de geitenhouderij. In onderstaand plaatje wordt deze 2 km grens weergegeven, waarbij de locatie Nieuwendijk 114 het middelpunt is. Voor zover ons bekend, zijn er geen 2 km contouren van geitenhouderijen in één van onze buurgemeenten die op het grondgebied van Someren terecht komen. Daarmee hebben we dan ook alleen te maken met de locatie aan de Nieuwendijk 114 en de 2 km straal daaromheen (worst case benadering). In onderstaande figuren zijn zowel de straal van 2 km als de straal van 500 meter aangegeven, zodat het verschil goed zichtbaar is én daarmee de impact van de gezondheidsrisico's.

straal van 2 km

straal van 500 mtr

Wat betekent het geitenmoratorium voor vergunningverlening?

Het door PS genomen besluit tot een moratorium op de geitenhouderij is verwerkt in de Verordening ruimte actualisatie 2017, die op 15 juli 2017 in werking is getreden. Het betreft een rechtstreeks werkende regel, namelijk: *"Een toename van de bestaande oppervlakte dierenverblijf voor geitenhouderijen door het oprichten van gebouwen of door het in gebruik nemen van gebouwen voor het houden van geiten is niet toegestaan"*.

In de rechtstreeks werkende regels voor de geitenhouderij zijn twee uitzonderingen opgenomen:

- De verplaatsing van een geitenhouderij in het belang van de gezondheid;
- Ontwikkeling van geitenhouderijen waarbij geen toename plaatsvindt van het aantal dieren maar waarbij er alleen vanwege dierenwelzijnseisen uitbreiding van dierenverblijf wordt nagestreefd.

Concreet voorstel milieu procedures geitenhouderij

De specifieke situatie in Someren betreft een meldingsplichtige inrichting in het kader van de Wabo / Wet milieubeheer. Een geitenhouderij is pas vergunningplichtig indien meer dan 2000 geiten worden gehouden. Bij een melding Activiteitenbesluit dient tevens een vormvrije MER aan toegevoegd te worden / het besluit op de OBM mer. Het aspect volksgezondheid is één van de onderdelen hierin. Gezien de VGO rapporten is het maar zeer de vraag of een positief besluit op de vormvrije MER gegeven kan worden. Op het moment dat zich dit voordoet wordt advies ingewonnen bij de GGD, zodat een zorgvuldige besluitvorming tot stand kan komen. Zonder dit besluit voldoet de melding Activiteitenbesluit niet aan de indieningsvereisten én is een toename van geiten niet mogelijk.

Wat betekent het geitenmoratorium voor de ruimtelijke ordening (omgekeerde werking)?

Bij ruimtelijke besluiten – zoals bestemmingsplannen en omgevingsvergunningen voor afwijkend gebruik – moet altijd worden afgewogen of er sprake is van een “goede ruimtelijke ordening”. Eén van de leidende principes van een goede ruimtelijke ordening is dat een aanvaardbaar woon- en leefklimaat voor (toekomstige) bewoners geborgd moet zijn. Deze doorwerking van de milieuregelgeving in de ruimtelijke ordening wordt de ‘omgekeerde werking’ genoemd. Besef wel dat onherroepelijke bestemmingsplannen en verleende vergunningen van kracht blijven en deze ontwikkelingen dan ook gewoon doorgang kunnen vinden.

Het moratorium in de Verordening ruimte betekent voor geitenhouderijen een verbod op het uitbreiden van het bestaande oppervlakte dierenverblijf. De verbodsregels voor de geitenhouderij hebben geen rechtstreekse invloed op het mogelijk maken van gevoelige bestemmingen, zoals woningen, scholen en kinderdagverblijven. Indirect wel, namelijk via de omgekeerde werking. Net zoals bij andere milieuaspecten wil je vanwege de risico's voor de volksgezondheid geen gevoelige bestemmingen te dichtbij geitenhouderijen oprichten. In de lijn met het VGO 2 onderzoek, het geitenmoratorium en vanwege verhoogde gezondheidsrisico's moet worden afgewogen of er sprake is van een 'goede ruimtelijke ordening' bij het voornemen tot het oprichten van gevoelige bestemmingen binnen een straal van 2 km rondom geitenhouderijen. Het VGO 3 onderzoek geeft een straal van 500 meter tot 2 km rondom geitenhouderij hiervoor aan.

Het moratorium zet geen stop op ruimtelijke ontwikkelingen, maar vergt wel een extra beoordeling op de gezondheidsrisico's bij ruimtelijke ontwikkelingen. Met welke aspecten in de besluitvorming is het verstandig om in elk geval extra rekening te houden:

- Gevoelige groepen en objecten: het verhoogde gezondheidsrisico is van grotere betekenis wanneer zich gevoelige groepen en objecten vestigen in de straal van 2 km rondom geitenhouderijen. Gevoelige groepen en objecten in deze zijn o.a. : ziekenhuizen, COPD-patiënten, ouderen, verzorgingstehuizen, jonge kinderen, kinderdagverblijf en scholen;
- Het effect van cumulatie: wanneer meerdere geitenhouderijen in de nabijheid van een plangebied liggen, is het aannemelijk dat de gezondheidsrisico's voor omwonenden groter zullen zijn als gevolg van stapeling van effecten (cumulatie).

Bestaande gevoelige groepen en objecten binnen de straal van 2 km bestaan uit kinderdagverblijven/ buitenschoolse opvang, basisscholen, kinderopvang bij gastouders, een kleinschalige woonvoorziening en een zorgboerderij. De zorgboerderij Wouterbergen (vergund) en de gastouderopvang (aan huis gebonden beroep) op de eigen locatie zijn de twee locatie die gelegen zijn binnen de straal van 500 meter.

Concreet voorstel omgekeerde werking geitenmoratorium

Zolang het geitenmoratorium van kracht is, is het advies om binnen de straal van 2 km (worst case benadering) rondom de geitenhouderij:

- Geen woningbouwontwikkelingen toe te staan dichterbij de geitenhouderij dan in de huidige situatie al het geval is;
- Voor de ontwikkeling van voornoemde gevoelige groepen / objecten, te weten kinderen, kwetsbare mensen en ouderen maatwerk toe te passen door het in kaart brengen van de gezondheidslast (risico op longontsteking). Op basis hiervan kan beoordeeld worden of de gezondheidslast door deze ontwikkeling significant toeneemt. Bij een toename is het voorstel om in overleg met de GGD te komen tot een juist advies over de ontwikkeling. Bij een gelijkblijvende of afnemende gezondheidslast is het advies om wel medewerking te verlenen aan de ontwikkeling. Dit scenario kan zich zeker voordoen (als voorbeeld bij een kinder- of gastouderopvang, aangezien de meeste kinderen ook wonen binnen een straal van 2 km van de opvanglocatie). Ben er ook bewust van dat "tegenhouden" van ontwikkelingen als een gastouder lastig is, aangezien deze vaak binnen het bestemmingsplan passen als "aan huis gebonden beroep";
- Bij ontwikkelingen voor "grote" woningbouwlocaties ook de gezondheidslast in kaart te brengen, zodat bepaald kan worden of als gevolg van deze ontwikkeling het percentage longontstekingen toeneemt. Het betreffen in dit kader wel grootschalige ontwikkelingen waar de procedure voor het bestemmingsplan nog doorlopen moeten worden. Woningbouwontwikkelingen die met een vergunning rechtstreeks passend zijn in het bestemmingsplan, zijn op basis van de huidige onderzoeken niet tegen te houden.

4. Vervolg

Het geitenmoratorium is juist tot stand gekomen om gezondheidsrisico's zoveel mogelijk te beperken. Voorkomen is op dit moment niet mogelijk, omdat de oorzaak van de gezondheidsrisico's nog niet bekend is. Hiervoor lopen vervolgonderzoeken, die de nodige jaren in beslag zullen nemen. Vanuit het voorzorgsbeginsel is het moratorium gekomen en is de memo vanuit het Ondersteuningsteam veehouderij en volksgezondheid opgesteld.

Aan het mogelijk maken van ontwikkelingen binnen 2 km vanaf de geitenhouderij zitten gezondheidsrisico's, maar ook aan het onmogelijk maken van ontwikkelingen zitten financiële en juridische risico's. Zelfs de GGD geeft aan dat negatief adviseren op ontwikkelingen binnen de straal van 2 km rondom geitenhouderijen lastig is, zolang er nog geen duidelijkheid is over de oorzaak van dit probleem. Naast advies geven aan ons over planontwikkelingen, heeft de GGD ook diverse informatiebrochures over gezondheid en veehouderij. Op deze wijze kan een ieder van de juiste informatie worden voorzien.

Hiermee is dit **voor nu** het slotstuk van deze notitie. De woorden "voor nu" zijn bewust gekozen, omdat de onderzoeken vanuit het Rijk nog lopen over dit onderwerp. Zodra er meer duidelijkheid is over de gezondheidsrisico's, de oorzaak en hopelijk een concrete oplossing, komen we bij u terug. Of als de Provincie haar moratorium wijzigt of niet meer nodig acht, berichten we u ook hierover.

Burgemeester en wethouders van Someren,
de secretaris, de burgemeester,

T.M.G. van Leeuwen D. Blok

Bijlagen:	O	NO
Veehouderij en Gezondheid Omwonenden (aanvullende studies) VGO 2, juni 2017 (documentnummer 2018/26656)	X	
Veehouderij en Gezondheid Omwonenden III (VGO III), oktober 2018 (documentnummer 2018/60594)	X	
Verordening ruimte Noord-Brabant en geitenhouderijen, een memo over het geitenmoratorium, oktober 2017 (documentnummer 2017/36980)	X	